

УДК 331.5

Кисіль В.Ю.¹¹ студентка Хмельницького університету управління та права ім. Леоніда Юзькова

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В умовах воєнного стану соціально-трудові відносини в Україні зазнали суттєвих трансформацій, зумовлених як об'єктивними соціально-економічними чинниками, так і необхідністю адаптації національної правової системи до викликів збройної агресії та процесів європейської інтеграції. Війна спричинила руйнівний вплив на ринок праці, призвела до масового переміщення населення, знищення інфраструктури та зупинки діяльності значної кількості підприємств, що зумовило кардинальні зміни у механізмах регулювання трудових відносин [4, с. 3].

Одним із ключових напрямів трансформації стало прийняття та реалізація Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 р. № 2136-ІХ, який визначив особливий порядок регулювання праці під час війни. Цей закон надав роботодавцям розширені повноваження у сфері організації праці, включаючи можливість змінювати істотні умови трудових договорів, тимчасово переводити працівників на іншу роботу без їхньої згоди, а також призупиняти дію трудових договорів у зв'язку з воєнними діями [2]. Зазначені норми суттєво відрізняються від традиційних положень Кодексу законів про працю та демонструють необхідність швидкої адаптації трудового законодавства до надзвичайних обставин. Важливою передумовою цих змін стала потреба забезпечення безперервності виробничих процесів у критично важливих галузях економіки, таких як енергетика, оборонно-промисловий комплекс та сфера безпеки. При цьому державна політика у сфері зайнятості була спрямована на збереження робочих місць та підтримку внутрішньо переміщених осіб, які часто опинялися поза межами традиційних механізмів соціального захисту [5, с. 7]. Ринок праці набув рис високої гнучкості, що, з одного боку, дозволило оперативно реагувати на зміни, а з іншого – створило ризики зростання неформальної зайнятості та порушення трудових прав найманих працівників [4, с. 6].

Законодавчі зміни також спрямовані на гармонізацію українського трудового права з нормами Європейського Союзу та міжнародними стандартами Міжнародної організації праці (МОП). Аналіз цих процесів свідчить, що, попри воєнний стан, Україна продовжує рух у напрямі євроінтеграції, зокрема шляхом імплементації принципів гідної праці, рівності можливостей та захисту прав найуразливіших категорій

працівників [1, с. 4]. Це підтверджує стратегічну спрямованість держави на формування сучасної та ефективної системи соціально-трудових відносин, здатної функціонувати в умовах криз та післявоєнного відновлення.

Отже, теоретико-правові та соціально-економічні основи трансформації трудових відносин в Україні в умовах війни поєднують у собі два взаємопов'язані напрями: реагування на нагальні виклики воєнного часу та поступову інтеграцію у європейський правовий простір. Саме поєднання цих аспектів визначає унікальність сучасного етапу розвитку ринку праці України та окреслює перспективи його подальшої модернізації.

Війна суттєво трансформувала структуру ринку праці України, впливаючи на всі його складові – від галузевої структури зайнятості до характеру взаємодії між роботодавцем і працівником. Масова внутрішня та зовнішня міграція призвела до різкого зменшення трудового потенціалу країни, особливо у промисловості, будівництві та сфері послуг. Значна частина працездатного населення залишила територію України, шукаючи захисту та роботи за кордоном, у той час як інша частина стала внутрішньо переміщеними особами, що потребують соціальної та економічної підтримки [4, с. 5]. Ці процеси зумовили зростання навантаження на державні інститути, а також актуалізували питання інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеві ринки праці та розширення можливостей для дистанційної та гнучкої зайнятості.

Одним із ключових викликів післявоєнного відновлення є вирішення проблеми безробіття та дефіциту робочої сили у певних секторах економіки. Водночас зберігається ризик зростання неформальної зайнятості, що підриває систему соціального захисту та бюджетні надходження. За даними міжнародних досліджень, після завершення воєнних дій Україна зіткнеться з подвійною проблемою: надлишком робочої сили в окремих регіонах та гострою нестачею кваліфікованих кадрів у стратегічних галузях, таких як енергетика, транспорт, будівництво та високотехнологічне виробництво [4, с. 8–9].

Законодавчі ініціативи, спрямовані на підтримку ринку праці у воєнний та післявоєнний періоди, уже сьогодні формують базу для подальшої модернізації системи трудових відносин. Зокрема, передбачено механізми стимулювання роботодавців до працевлаштування внутрішньо переміщених осіб та ветеранів, розширення можливостей для перекваліфікації та підвищення кваліфікації працівників, а також впровадження цифрових інструментів управління трудовими ресурсами [3]. Такі заходи сприяють не лише збереженню економічної активності, але й інтеграції українського ринку праці у європейський простір відповідно до принципів гідної праці та стандартів МОП [1, с. 4].

Перспективи розвитку соціально-трудових відносин тісно пов'язані з процесами відновлення економіки та інституційної модернізації. На практичному рівні це означає посилення ролі соціального діалогу між державою, роботодавцями та профспілками, що дозволить сформулювати більш справедливу та прозору систему регулювання трудових прав. Важливим напрямом є адаптація трудового законодавства до норм ЄС, що передбачає вдосконалення механізмів колективних переговорів, підвищення ефективності захисту трудових прав, а також розширення системи соціального страхування [5, с. 16]. У довгостроковій перспективі трансформація соціально-трудових відносин в Україні може стати фундаментом для створення нової моделі ринку праці, яка поєднує гнучкість та інноваційність з високим рівнем соціального захисту. Це дозволить не лише подолати наслідки війни, а й забезпечити конкурентоспроможність країни у глобальній економіці, створюючи умови для сталого розвитку та підвищення добробуту населення. Таким чином, післявоєнне відновлення є не лише викликом, але й можливістю для системного оновлення соціально-трудових відносин відповідно до європейських та міжнародних стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Павловський А. М. Аналіз трансформації трудового законодавства України на відповідність праву ЄС та Конвенціям і Рекомендаціям МОП. *Актуальні проблеми права*. 2025. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/04/64.pdf> (дата звернення: 25.09.2025).
2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 р. № 2136-IX. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/78677.html> (дата звернення: 25.09.2025).
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: оновлені зміни та коментарі. *Державна служба України з питань праці*. 2025. URL: <https://dsp.gov.ua/nabuly-chynnosti-zminy-do-zakonu-ukrainy-pro-orhanizatsiiu-trudovyykh-vidnosyn-v-umovakh-voiennoho-stanu/> (дата звернення: 25.09.2025).
4. Labour Market of Ukraine and Meeting Post-War Workforce Supply Market Demands. *ResearchGate*. 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/384496374_Labour_Market_of_Ukraine_and_Meeting_Post-War_Workforce_Supply_Market_Demands (дата звернення: 25.09.2025).
5. Ukraine Labour Market Profile – 2025/2026. *Ulandssekretariatet*. 2025. URL: <https://www.ulandssekretariatet.dk/wp-content/uploads/2025/01/Ukraine-LMP-2025-final.pdf> (дата звернення: 25.09.2025).